



COUR EUROPÉENNE DES DROITS DE L'HOMME  
EUROPEAN COURT OF HUMAN RIGHTS

**ЄВРОПЕЙСЬКИЙ СУД З ПРАВ ЛЮДИНИ**

**П'ЯТА СЕКЦІЯ**

**СПРАВА "ЄРОШКІНА ПРОТИ УКРАЇНИ"**

*(Заява № 31572/03)*

**РІШЕННЯ**

**СТРАСБУРГ**

18 червня 2009 року

Це рішення стане остаточним за обставин, викладених у п. 2 статті 44 Конвенції.  
Воно може підлягати редакційним виправленням.

## **У справі «Єрошкіна проти України»**

Європейський суд з прав людини (п'ята секція), засідаючи палатою, до складу якої увійшли:

Пеер Лоренцен (Peer Lorenzen), *Голова*,

Карел Юнгвірт (Karel Jungwiert),

Рената Ягер (Renate Jaeger),

Ізабель Берро-Лефевр (Isabelle Berro-Lefevre),

Мириана Лазарова-Трайковська (Mirjana Lazarova Trajkovska),

Здравка Калайджиєва (Zdravka Kalaydjieva), *судді*,

Станіслав Шевчук (Stanislav Shevchuk), *суддя ad hoc*,

та Клаудія Вестердік (Claudia Westerdiek), *Секретар секції*,

після наради за зачиненими дверима 26 травня 2009 року,

вносить таке рішення, ухвалене того самого дня:

## **ПРОЦЕДУРА**

1. Справа порушена за заявою (№ 31572/03) проти України, поданою до Суду на підставі статті 34 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод (далі — Конвенція) громадянкою України Марією Іванівною Єрошкіною (далі — заявниця) 16 вересня 2003 року.

2. Уряд України (далі — Уряд) був представлений його Уповноваженим — п. Ю. Зайцевим.

3. 30 квітня 2008 року голова п'ятої секції вирішив направити Уряду скаргу за пунктом 1 статті 6 Конвенції стосовно тривалості провадження. Також Суд відповідно до пункту 3 статті 29 Конвенції вирішив розглядати питання щодо суті та прийнятності заяви одночасно.

## **ЩОДО ФАКТІВ**

### **ОБСТАВИНИ СПРАВИ**

4. Заявниця, 1954 року народження, проживає у місті Одеса, Україна.

5. На час подій, про які йдеться у справі, заявниця працювала в Одеському морехідному коледжі технічного флоту (далі — ОМК), державному навчальному закладі. За твердженням заявниці, у липні 1990 року ОМК надав їй сім'ю житло. Однак відповідних правовстановлюючих документів заявниця не отримала.

6. У червні 1997 року ОМК звернувся до Жовтневого районного суду м. Одеси з позовом до заявниці, вимагаючи виселення її сім'ї. У цьому зв'язку ОМК стверджував, що приміщення, про яке йдеться, є адміністративною будівлею коледжу і що заявниця займала його без відповідного дозволу. Заявниця подала зустрічний позов, вимагаючи визнати житловий статус зазначеного приміщення, а також її право проживати в ньому на умовах оренди. Вона також вимагала зобов'язати ОМК укласти з нею договір оренди цього приміщення.

7. 9 вересня 1997 року суд виніс постанову про залучення міської адміністрації до провадження у справі заявниці як третьою стороною.

8. З 25 вересня до 6 листопада 1997 року та з 2 грудня 1997 року до 15 січня 1998 року провадження у справі тимчасово не проводилося у зв'язку з хворобою заявниці.

9. 16 квітня 1998 року суд виніс постанову про призначення судової експертизи зазначеного приміщення. Експертний висновок було підготовлено до 20 жовтня 1998 року.

10. 9 листопада 1998 року заявниця подала додаткову позовну вимогу про відшкодування моральної шкоди.

11. 31 грудня 1998 року суд задовольнив позов ОМК і відхилив зустрічні вимоги заявниці. Відповідно суд постановив виселити сім'ю заявниці.

12. 23 березня 1999 року за результатами розгляду апеляційної скарги заявниці Одеський обласний суд (з червня 2001 року — апеляційний суд Одеської області) скасував зазначені рішення, визнавши, що суд нижчого рівня не встановив членів сім'ї заявниці і не залучив їх до участі у справі як співвідповідачів. У зв'язку з цим суд повернув справу на новий розгляд.
13. 28 травня 1999 року справу було направлено на розгляд до Ленінського районного суду м. Одеси.
14. 3 9 червня 1999 року суд неодноразово звертався до командира військової частини, в якій працював чоловік заявниці, з вимогою подати необхідні для справи документи. Необхідну відповідь було надіслано до суду лише 12 жовтня 1999 року.
15. 25 червня 1999 року чоловіка та сина заявниці було залучено до участі у справі як співвідповідачів.
16. З 29 лютого до 26 квітня 2000 року не відбулося жодного судового засідання, оскільки суддя у справі або перебував у відрадженому, або хворів.
17. 26 квітня 2000 року суд у своєму рішенні дійшов тих самих висновків, що й Жовтневий районний суд м. Одеси.
18. 18 липня 2000 року Одеський обласний суд скасував це рішення на тій підставі, що суд нижчого рівня не розглянув питання строку позовної давності у справі та вимогу заявниці про відшкодування. Отже, суд повернув справу на новий розгляд.
19. З одинадцяти судових засідань, які було проведено у період з квітня 1999 року до 18 липня 2000 року, два було перенесено у зв'язку з неявкою заявниці або членів її сім'ї, чотири — у зв'язку з неявкою представника ОМК. Одне із судових засідань, яке відбулося 20 грудня 1999 року, було перенесено у зв'язку з неявкою в судові засідання всіх зазначених осіб.
20. У липні — вересні 2000 року суди розглядали клопотання заявниці про розгляд її справи по суті колегією суддів апеляційного суду Одеської області. У кінцевому підсумку клопотання було задоволено, і справу знову було направлено до апеляційного суду Одеської області, який прийняв її у своє провадження 20 вересня 2000 року.
21. У період з 27 вересня до 21 листопада 2001 року чотири судових засідання було перенесено у зв'язку з неявкою представника ОМК або за його клопотанням. Чотири судових засідання, призначені у період з 27 березня до 13 травня 2002 року, було перенесено у зв'язку з неявкою заявниці. За твердженням заявниці, суд не повідомив її належним чином про ці слухання, тому затримки сталися не з її вини.
22. 29 травня 2002 року апеляційний суд Одеської області встановив, що приміщення, про яке йдеться, є нежилим і призначене виключно для службового використання. Суд також зазначив, що приміщення було надано заявниці тимчасово — за умови її подальшої роботи в ОМК, тоді як вона в коледжі вже не працює. Тому суд відмовив заявниці в задоволенні її позову і постановив виселити її сім'ю з приміщення.
23. Із двадцяти чотирьох судових засідань, проведених з липня 2000 року до 29 травня 2002 року, два судових засідання було перенесено у зв'язку з неявкою заявниці і два — у зв'язку з неявкою в судові засідання представника ОМК; це — на додаток до судових засідань, про перенесення яких ішлося вище (див. пункт 21). Чотири судових засідання було перенесено у зв'язку з відсутністю судді — він перебував або у відрадженому, або на лікарняному.
24. 13 березня 2003 року Верховний Суд України залишив рішення суду від 29 травня 2002 року без змін.
25. Як видається, рішення від 29 травня 2002 року досі залишається невиконаним.

## **ЩОДО ПРАВА**

### **I. ТРИВАЛІСТЬ ПРОВАДЖЕННЯ У СПРАВІ**

26. Заявниця скаржилася, що тривалість провадження в її справі не відповідала вимозі «розумного строку», встановленій пунктом 1 статті 6 Конвенції, в якому зазначено:

«Кожен має право на ... розгляд його справи упродовж розумного строку ... судом, ... який вирішить спір щодо його прав та обов'язків цивільного характеру...»

27. Період, який має братися до уваги, почався 11 вересня 1997 року, коли Україна визнала право громадян подавати індивідуальні заяви. Однак, оцінюючи розумність тривалості провадження у справі після зазначеної дати, слід взяти до уваги й те, що на той час провадження вже тривало з червня 1997 року. Період, який розглядається, закінчився 13 березня 2003 року. Таким чином, провадження у справі тривало п'ять років і шість місяців, протягом яких справу розглядали суди трьох інстанцій.

#### **А. Щодо прийнятності**

28. Уряд доводив, що шестимісячний строк сплинув 13 вересня 2003 року. Оскільки заявниця подала заяву 16 вересня 2003 року, Уряд просив Суд відхилити її як подану із порушенням шестимісячного строку.

29. Заявниця стверджувала, що вона дізналася про відповідне рішення лише у травні 2003 року.

30. Суд повторює, що саме Уряд, який посилається на недотримання вимоги шестимісячного строку, має довести, на яку дату заявниці стало відомо про остаточне рішення (див. ухвалу у справі «Алі Шахмо проти Туреччини» (*Ali Sahmo v. Turkey*) від 1 квітня 2003 року, № 37415/97). Оскільки Уряд не довів цього, Суд відхиляє його заперечення.

31. Суд вважає, що ця скарга не є явно необґрунтованою у значенні пункту 3 статті 35 Конвенції. Суд також зазначає, що вона не є непринятною за якихось інших підстав. Отже, заява оголошується прийнятною.

#### **В. Щодо суті**

32. Уряд посилався на те, що справа, яку розглядали національні суди, була складною з огляду на кількість учасників провадження і висунуті позовні вимоги. У цьому зв'язку Уряд також зазначив, що органи влади мали встановити деякі факти, які мали місце ще в 1990 році, тобто за сім років до відкриття провадження у справі, а також провести кілька судових експертиз та оглядів приміщення, про яке йдеться. Уряд також стверджував, що тривалість провадження зумовлювалася поведінкою сторін у справі, які не з'являлися на судові засідання, подавали численні клопотання та оскаржували судові рішення. На думку Уряду, держава не може нести відповідальність за поведінку сторін у справі та затримки, що сталися з їхньої вини.

33. Суд повторює, що розумність тривалості провадження слід оцінювати у світлі обставин справи та з урахуванням таких критеріїв, як складність справи, поведінка заявника та відповідних органів, а також значущість, яку мають для заявника питання, що вирішуються у спорі (див., серед багатьох інших джерел, справу «Фрідлендер проти Франції» (*Frydlender v. France*), [GC], № 30979/96, п. 43, *ECHR* 2000-VII).

34. Суд погоджується, що кількість учасників провадження та позовних вимог можуть ускладнювати провадження у справі. Однак цього не можна сказати про справу, що розглядається, оскільки, як видно з наявних документів, міська адміністрація не брала реальної участі в провадженні, клопотання, якщо такі надходили від членів сім'ї заявниці, не відрізнялися одне від одного, а кількість свідків не була особливо великою. Суд також вказує на те, що деякі позовні вимоги заявниці залежали від результатів розгляду інших її вимог (вимога відшкодування моральної шкоди), а отже, відмова суду в задоволенні однієї вимоги означала, що не розглядатиметься по суті й інша пов'язана з нею вимога. Нарешті, видається, що судові експертизи та огляди приміщення, як зазначено в судових рішеннях, були завершені ще до того, як було винесено перше рішення у справі. Таким чином, Суд доходить висновку, що справа, яку розглядали національні органи влади, не була особливо складною.

35. Суд погоджується з аргументом Уряду про те, що поведінка заявниці позначилася на тривалості провадження. Те, що вона хворіла і не з'являлася в судові засідання, призвело до певних затримок у провадженні (див. пункти 8, 19 і 23 вище). Водночас Суд зазначає, що затримки, які мали місце у період з 27 березня до 13 травня 2002 року (див. пункт 21 вище), не можна пояснити поведінкою заявниці, оскільки Уряд не відповів на її аргумент про те, що її не сповістили належним чином про слухання, і не довів протилежного. На думку Суду, затримки, що сталися через поведінку заявниці, не були настільки значними, щоб служити виправданням тривалості провадження.

36. Суд далі зауважує, що, хоча стороні в цивільній справі не можна ставити за вину використання доступних за національним законодавством засобів для захисту своїх інтересів, вона має враховувати те, що такі дії неминуче призводять до затягування відповідного провадження (див. ухвалу у справі «Малицька Васовська проти Польщі» (*Malicka Wasowska v. Poland*), від 5 квітня 2001 року, № 41413/98). Суд погоджується з Урядом, що на тривалості провадження у справі певною мірою позначилися й дії заявниці, яка оскаржувала ухвалені в її справі судові рішення до судів вищих інстанцій. Однак на неї не можна покладати основну відповідальність за загальну тривалість провадження у цій справі.

37. Зокрема, суд вищого рівня двічі (пункти 12 і 18) задовольняв апеляційні скарги заявниці. У цьому контексті Суд наголошує, що підставами для повернення справи до суду нижчого рівня виявлялися недоліки, допущені ним при вирішенні простих питань, які не потребували складного аналізу. Тому Суд вважає, що такі затримки в провадженні були спричинені головним чином неодноразовими поверненнями справи на новий розгляд. Хоча Суд не в змозі проаналізувати якість практики національних судів, Суд зазначає, що, оскільки ухвали про повернення справи на новий розгляд виносилися, як правило, у зв'язку з помилками судів нижчого рівня, повторне направлення справи на новий розгляд в межах одного такого провадження свідчить про існування серйозних недоліків у судовій системі (див. справу «Верцишевська проти Польщі» (*Wierciszewska v. Poland*), № 41431/98, п. 46, від 25 листопада 2003 року).

38. Крім того, Суд зауважує, що деякі затримки (див. пункти 14, 16, 19, 21 і 23) були спричинені особами, відповідальність за дії чи бездіяльність яких може бути покладена на державу-відповідача (див., *mutatis mutandis*, справу «Сердюк проти України» (*Serdyuk v. Ukraine*), № 15002/02, п. 33, від 20 вересня 2007 року).

39. У багатьох справах, в яких порушувалися подібні питання, Суд часто визнавав наявність порушення пункту 1 статті 6 Конвенції (див. згадане вище рішення у справі «Фрідлендер проти Франції», а також у справі «Єфименко проти України» (*Efimenko v. Ukraine*), № 55870/00, п. 58, від 18 липня 2006 року).

40. Дослідивши всі подані йому матеріали, Суд вважає, що Уряд не надав фактів і аргументів, які могли б спонукати Суд до іншого висновку у справі, що розглядається. Керуючись своєю практикою вирішення таких питань, Суд доходить висновку, що тривалість провадження в цій справі була надмірною і не відповідала вимозі «розумного строку». Отже, було допущено порушення пункту 1 статті 6.

## II. ІНШІ СКАРГИ

41. Заявниця також скаржилася, посилаючись на пункт 1 статті 6 Конвенції, на оцінку судами доказів і тлумачення ними закону, а також оспорювала результати провадження в її справі. Крім того, посилаючись на статті 3 і 14 Конвенції, вона стверджувала, що зазнала страждань і дискримінації, спричинених національними судами. На підставі статті 8 Конвенції заявниця також скаржилася на те, що державні органи не забезпечили захист її права, гарантованого цим положенням, на повагу до житла. Вона також посилалася на статтю 1 Першого протоколу.

42. Ретельно розглянувши скарги заявниці у світлі всіх наявних у нього матеріалів, Суд не

встановив в тій мірі, в якій він є повноважним вивчати заявлені скарги, будь-яких ознак порушення прав і свобод, гарантованих Конвенцією.

43. Отже, відповідно до пунктів 3 і 4 статті 35 Конвенції ця частина заяви має бути оголошена неприйнятною як явно необґрунтована.

### **III. ЗАСТОСУВАННЯ СТАТТІ 41 КОНВЕНЦІЇ**

44. Стаття 41 Конвенції передбачає:

«Якщо Суд визнає факт порушення Конвенції або протоколів до неї і якщо внутрішнє право відповідної Високої Договірної Сторони передбачає лише часткове відшкодування, Суд, у разі необхідності, надає потерпілій стороні справедливую сатисфакцію».

#### **A. Шкода**

45. Заявниця вимагала 120 000 євро відшкодування матеріальної шкоди і 100 000 євро відшкодування моральної шкоди.

46. Уряд оспорував ці вимоги.

47. Суд не бачить ніякого причинного зв'язку між виявленим порушенням і ствердженню матеріальною шкодою, тому відхиляє цю вимогу. Стосовно вимоги відшкодування моральної шкоди Суд вважає, що за обставин цієї справи немає необхідності надавати заявниці будь-яку справедливую сатисфакцію на додаток до тієї, яку становить визнання порушення її прав.

#### **B. Судові та інші витрати**

48. Заявниця також вимагала 1300 грн<sup>1</sup> на відшкодування судових та інших витрат, пов'язаних із провадженнями в національних судах, і 180 грн<sup>2</sup> на відшкодування витрат, пов'язаних із провадженням у Суді. На підтвердження витрат у Суді вона надала відповідні квитанції на загальну суму 54,70 грн<sup>3</sup>.

49. Уряд оспорував ці вимоги.

50. Згідно з практикою Суду заявниця має право на відшкодування судових та інших витрат лише тоді, коли доведено, що такі витрати були фактичними і неминучими, а їх розмір — обґрунтованим. У справі, що розглядається, Суд, беручи до уваги наявну в нього інформацію та зазначені вище критерії, відхиляє вимогу щодо відшкодування судових та інших витрат, понесених у національних судах, і вважає за доцільне призначити заявниці 5 євро на відшкодування витрат, пов'язаних із провадженням у Суді.

#### **C. Пеня**

51. Суд вважає, що пеня у разі несвоєчасної виплати має визначатися на підставі граничної позичкової ставки Європейського центрального банку плюс три відсоткових пункти.

### **ЗА ЦИХ ПІДСТАВ СУД ОДНОГОЛОСНО**

1. *Оголошує* скаргу заявниці стосовно тривалості провадження у справі прийнятною, а решту скарг у заяві — неприйнятними.

2. *Постановляє*, що у цій справі мало місце порушення пункту 1 статті 6 Конвенції.

3. *Постановляє*, що встановлення порушення само по собі становить достатню справедливую сатисфакцію в частині відшкодування моральної шкоди, якої зазнала заявниця.

4. *Постановляє*, що:

(а) упродовж трьох місяців від дня, коли це рішення стане остаточним відповідно до пункту 2 статті 44 Конвенції, держава-відповідач має виплатити заявниці 5 (п'ять) євро

---

<sup>1</sup> Приблизно 125 євро.

<sup>2</sup> Приблизно 17,22 євро.

<sup>3</sup> Приблизно 5 євро.

відшкодування судових витрат з урахуванням будь-якого податку, який може бути стягнуто із зазначеної суми; ця сума має бути конвертована в національну валюту держави-відповідача за курсом на день здійснення платежу;

(b) зі впливом зазначеного тримісячного строку і до остаточного розрахунку на цю суму нараховуватиметься простий відсоток (*simple interest*) у розмірі граничної позичкової ставки Європейського центрального банку, яка діятиме в період несплати, плюс три відсоткові пункти.

**5. Відхиляє** решту вимог заявниці стосовно справедливої сатисфакції.

Учинено англійською мовою і повідомлено письмово 18 червня 2009 року відповідно до пунктів 2 і 3 правила 77 Регламенту Суду.

**Клаудія ВЕСТЕРДІК**  
Секретар

**Пеер ЛОРЕНЦЕН**  
Голова